

Bruk av redskap har spilt en viktig rolle i menneskets utvikling. Det store behovet for økser av den best mulige kvalitet, førte til en generell, alltid tilbakevendende aktivitet; å finne nye og bedre materialer og intensivere og forfine produksjonen av denne livsnødvendige forbruksvaren og handelsproduktet. Stein har vært det vanligste råmaterialet, og derfor har flintgruver og nyttbare steinforekomster alltid vært av vital betydning. Arkeologisk forskning kaller denne steinindustrien Acheulansk, etter funnstedet Saint Acheul i Nord-Frankrike. The Royal Academy i London ville ikke i 1797 akseptere at slike økser kunne være sårlig gamle, men 1872 ble de beskrevet som L'Epoque de St. Acheul, og femti år seinere ble dette uheldige navnet stadfestet. Den store geografiske spredningen og det veldige tidsspennet fra tidlig forhistorie til nærmere nyere tid, gjør at navnet blir snevert og upresist. De acheulanske øksene representerer en måte å lage steinredskaper, og har en felles kulturell disposisjon; svedjebruket. Det eldste funnet av en steinøks stammer fra Vestturkana i Kenya, og er nærmere to millioner år gammelt. Økser ble tilhugget, slipt og polert, på ulike måter alt etter steinsorten de var laget av. Sliping av økser foregikk på en hardere steinsort, ofte en større flyttblokk eller på selve grunnfjellet. Flere slike steder er funnet, her nevnes noen; Ologesailie i Kenya, Isimila i Tanzania, Kalambo Falls i Zambia og Melka Kunturé i Etiopia. Vanlig stein var basalt, granit, obsidian, rhyolit og andre metamorfiske lokalt tilgjengelige. I Afrika har basalt vært vanlig, og flint var den mest brukte steinsorten i Vesteuropa. Til og med så myk stein som kleber ble brukt. Langdale Pikes nordvest i England er et kjent fjellområde med god øksestein, og mange andre forekomster kunne like gjerne ha vært nevnt her. Profesjonelle håndverkere har utviklet sofistikerte produksjonsmetoder, og distribusjonen førte til en vidstrakt handel. Økser har til alle tider vært en selvfølge. I tidlig bronsealder gikk det meste av kobberet og bronzen til økseproduksjonen, men steinøksene ble fortsatt brukt i de fleste områder. Senere ble metallvarianter av mange slag prøvet, før jernet overtok som hovedmateriale for økser, ploger og annen redskap.

Et gammelt estisk **sagn** forteller:

”På stranden av en sjø fälde en gång en fattig dräng en stor al. Plötsligt hoppade yxan av skafvet och sjönk i vattnet. Karlen sökte efter den på sjöbotten med en lång gren, och till slut tyckte han, att han rörlde vid den. Han klädde av sig, hoppade i vattnet och letade på det stället, där han tyckte sig känna yxan, men kunde inte hitta den.

Några gånger dök han, sökte och trevade på botten – men nej. Mycket bedrövad gick han upp på stranden igen och klädde på sig, medan han med tårfyllda ögon betraktade sjön, där han förlorat sin egendom. När han var färdig, styrde han sina steg hemåt för att hämta en annan yxa.

Husbonden var visserligen stormrik, men en värklig snåljåp och dessutom mycket argstint av sig. Han sade nu: - Om du har kastat yxan i sjön, så kan du hugga med händerna eller hur du vill, men en famn ska vara uppstaplad före kvällen. Annars får du inte ens en gammal groschen av din lön!

Drängen återvänder till stranden, fortsätter att söka, dyker flera gånger men – nej.

Vad ska jag ta mig till? suckar han då och sätter sig på marken. Nu är jag utan yxa och får ingen lön! Gumman och barnen få inte en tugga mat i morgon, stackare!

Knapt har han sagt detta, förrän han hör att sjön börjar bubbla och brusar, och han ser en gubbe med stort, grått skägg komma simmande mot stranden. Karlen blir rädd men gubben reser sig ur vattnet och frågar: - Varför är du så ledsen?

Vedhuggaren berättar sin sorgliga historia och klagar över sin olycka men gamlingen svarar: - Detta vet jag. Men vänta du! Jag skall leta reda på din yxa.

Han försvinner under vattnet men kommer strax upp igen med en kopparyxa i handen, visar den för drängen och frågar: - Är detta din yxa? - Nej, svarar karlen.

Vattengubben dyker för andra gången, och nu hämtar han upp en silveryxa, visar den för drängen och frågar: - Den här då? - Nej, svarar karlen.